

Yeni təlim metod və texnologiyalarından istifadə keyfiyyəti artıran vasitə kimi

Hüseyn ŞAHBƏNDƏYEV,
*Avropa Azərbaycan Məktəbinin
Azərbaycan dili və ədəbiyyat
kafedrasının rəhbəri, əməkdar müəllim*

İKT-dən istifadə zamanın tələbi-dir. Hazırda ölkə məktəblərinin əksəriyyətində İKT üzrə bacarıqlara yiyələnmiş müəllimlər tədris prosesində bu bacarıqlardan səmərəli istifadə edirlər. Bunu 2010-cu ildən başlayaraq Təhsil Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilən “Elektron təhsil” respublika müsabiqəsinə göndərilən tədris resursları da sübut edir. Həmin resursların hazırlanmasında müəllimlərlə yanaşı məktəblilər də iştirak edir və onların hazırladıqları qiymətli elektron vasitələr təlim prosesində öz faydasını verməkdədir. Bu gün fasiləsiz internet imkanları və kompüter texnologiyaları sayəsində asanlıqla əldə oluna bilən zəngin resurslar müəllimlərimizin ixtiyarındadır. Bu zənginliklərdən yerli yerində istifadə edilməsi təlim-tərbiyənin keyfiyyətinin yüksəlməsinə əsaslı təsir göstərir.

İKT-dən istifadə müəllimdən xüsusi səriştə və bacarıq tələb edir. Təlim prosesində elektron resursla işləyərkən müəllim əvvəlcədən onunla tanış olmalı və bu zaman onun qarşısında üç sual dayanmalıdır: mövcud resursdan dərsin hansı mərhələsində istifadə etməli, bu təqdimatı şagirdlərə hansı yolla çatdırmalı və həmin resursun əhəmiyyəti nədədir? Təcrübə göstərir ki, düzgün düşünülmüş İKT təqdimatı şagirdlərin təlim marağını gücləndirir və tədqiqatçılıq qabiliyyətini yaxşılaşdırır. Bir çox məktəblərdə artıq şagirdlərin tədris prosesində fərdi istifadəsi üçün kompüter kabinetləri, hətta hər bir şagird üçün ayrıca kompüterlər mövcuddur. Bu imkanlar müəllimlərin məsuliyyətini iki tərəfdən artırır: bir tərəfdən müəllim tədrisən İKT bacarıqlarına mükəmməl yiyələnir, ikinci tərəfdən isə şagirdlərə bilavasitə tələb olunan informasiyanın əldə olunmasında zəruri istiqamət verir.

İKT-dən istifadə bacarıqlarına yiyələnmə tədrisi bir prosesdir. Təbii ki, birdən-birə peşəkar bir səviyyədə söhbət gedə bilməz. Ancaq müasir IT avadanlıqları, necə deyirlər, “ağıllı” və “istiqlal” cihazlardır. Onlar insanla asanlıqla dil tapır. Məgər bu gün hamımızın rahatlıqla istifadə etdiyimiz mobil şəbəkələr həmin qurğular sırasına aid deyil? Burada şablonçuluqdan daha çox yaradıcılıq, müəllim səbri və tərbiyəçi inadi tələb olunur. Belə bir səbrin və inadın gücü ilə bu vaxtadək PPTX formatında hazırladığımız təqdimatların bir neçəsindən hazırda müəllimlər geniş istifadə etməkdədirlər. Son yanaşmalarla və PPTX faylı əsasında M.Arazın “Ayağa dur, Azərbaycan!” şeirinin tədrisi üzrə hazırladığım resursu oxuculara təqdim edirəm.

Motivasiya məqsədilə şagirdlərə şəxələndirmə üsulu ilə hazırlanmış bir səhifə təqdim olunur. Həmin səhifədə 9 söz və tapşırıq verilmişdir.

Şagirdlər bu sözlərdən kiçik hekayə mətni qurmaq üzərində fikirləşirlər. Həmin beyin həmləsinin ardınca verilən tədqiqat sualı şagirdləri 1992-ci ildə Azərbaycanın tarixi sınağa çəkildiyi zamana aparır və şeirin hansı münasibətlə yazılması, toxunulan problemlər üzərində tədqiqata cəlb edir...

İş forması kimi qruplarla işə üstünlük verirəm. Şagirdlər klaster üzərində düşünərək müxtəlif fərziyyələr irəli sürürlər. Nəticədə həmin fərziyyələr haqqında bəhs ediləcək əsərin – M.Arazın “Ayağa dur, Azərbaycan” şeirinin üzərində tədqiqata cəlb olunurlar.

Tədqiqat sualı:

M.Arazın bu mövzuya müraciəti nə ilə bağlı idi və hansı fikirləri irəli sürüürdü?

Şeir ifadəli oxunur, mühüm məqamlar vurğulanır. Mövzu müəyyənləşir.

Tədqiqatın aparılması:

Qruplarla iş formasında əməkdaşlığa cəlb olunmuş şagirdlər araşdırmalara başlayırlar. Hər bir şagirdin ayrıca kompüter olduğu üçün tədqiqat imkanları geniş olur. AirDrop proqramı vasitəsilə hamıya aşağıdakı cədvəl də göndərirəm:

M.Arazın sözlərindən yaxınlıqda və il	Çap olunmuş ilk seiri	M.Arazın kitabları	“Ayağa dur, Azərbaycan!” şeirinin mövzusu və ideyası	Şeirin vəzni

Şagirdlər cədvəl doldurmaq üçün əlavə axtarışlara vaxt sərf etmirlər. Dərs prosesində əldə olunmuş informasiyalar toplanılır və cədvələ yazılır.

İlkin tədqiqat prosesində şagirdlər aşağıdakı məlumatlara da yiyələnirlər:

“Ayağa dur, Azərbaycan!”
<ul style="list-style-type: none">Şeir 1992-ci ilin mart ayında yazılmışdır.Milli yaddaş, milli mədəniyyət, ümumən, xalqın gələcəyinə ünvanlanan bir müraciətdir.Novator bir istiqamət qərarı almışdır.M.Arazın şeirində “Ayağa dur, Azərbaycan!” müraciəti ritorik səslənir, əksinə, bu müraciətin böyük fikri-emosional məzmun ifadə etdiyi aşkar görünür.
<i>(akademik Rəşid Nəbiyev).</i>
<ul style="list-style-type: none">Şeirdə 18 yerdə müraciət bildirən söz və ya söz birləşməsi işlənmişdir. Lakin bu qədər xitabın işlənməsi şeirin bədii gözəlliyinə xələf gətirir.

Tədqiqatın aparılması mərhələsində qruplara tapşırıqlar verilir. Tapşırıqların məzmunu, dizayn və tərtibatı müxtəlif formalarda ola bilər.

Hazırladığım iş vərəqlərinin təmini nümunələri isə belədir:

İş vərəqi 1

Qruplar üzrə tapşırıq -1
<ul style="list-style-type: none">“Ayağa dur, Azərbaycan!” şeirinin nə zaman və hansı səbəblərlə yazıldığını müəyyənləşdirin.Şairin vətən oğullarını mübarizəyə səsləməkdə məqsədi nədir?1918-ci il şeirdə nə məqsədlə yada salınır?Şeirdə hansı görkəmli şairlərimizin adları xatırlanır?

İş vərəqi 2

Qruplar üzrə tapşırıq -2
<ol style="list-style-type: none">Aşağıdakı ifadələri izah etməyə çalışın:<ul style="list-style-type: none">Qoca vulkan – yəni vulkanSərhədinə bir yaxşı baxSərhədinin kəməndinə bir yaxşı bax!“Ölümünlə qalınımı ayırd elə”Şeir hansı vəzədə yazılmışdır?Bu şeir M.Şəhriyarın hansı şeiri ilə yaxından səsləşir?

İş vərəqi 3

Qruplar üzrə tapşırıq -3
<ol style="list-style-type: none">Aşağıdakı rəqəmlərin “Ayağa dur, Azərbaycan!” şeirinə hansı cəhətdən aid olduğunu izah edin: Sizcə, şeirə gözəllik gətirən hansı xüsusiyyətlərdir?

İş vərəqi 4

Aşağıdakı şeirlər arasında hansı ümumi cəhətlər var?

Bu resurslar üzərində işlə yanaşı, şeirin ifadəli oxusu və məzmunu üzərində iş də aparılır və ən yaxşı halda birinci dərs şagirdlərin fikir mübadiləsinin I mərhələsi hesab olunur.

Şeirin tədrisinə ayrılmış ikinci dərs saatı əsərin təhlilini nəzərdə tutur.

“Ayağa dur, Azərbaycan” şeirinin təhlilinə şagirdləri cəlb etmək üçün əvvəlki dərsdə qazanılmış bacarıqların inkişafına, nəzərdə tutulmuş təlim nəticələrinin qazanılmasına imkan verən elektron resurslar hazırlayıram. Mövzunun integrativ tədris imkanları güclü olduğundan rəngarəng nümunələr yaratmaq mümkündür. Təlim məqsədinə müvafiq olaraq işlədiyim bir neçə nümunəni də bu yazımda bölüşürəm.

Əvvəlki dərsdə şeirin məzmunu ilə hərtərəfli araşdırma aparmış şagirdlər

üçün verilmiş nümunələr əsasında təhlil aparmaq onların marağına səbəb olur. Bu tapşırıqları qruplarla iş və ya cütərlə iş formasında işlətmək səmərəli ola bilər. Sınıfdəki şagirdlərin sayından asılı olaraq şeir dörd hissəyə də bölünə bilər. Ancaq bu zaman başqa rəng simvollarından istifadə olunmalıdır.

Aşağıdakı çərçivədə isə rənglər Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağındakı rənglərə uyğun seçilmişdir. Bunun vətənpərvərlik baxımından böyük əhəmiyyəti vardır.

İş vərəqi 5

“Ayağa dur, Azərbaycan!”
<ul style="list-style-type: none">Şeiri şərti olaraq neçə hissəyə ayırmaq olar? Hər hissəyə məzmununa uyğun olaraq ayrıca ad verin.

M.Arazın əsərdə aşılamaq istədiyi əsas ideyalardan biri “Sərhədinə bir yaxşı bax, sərhədinin kəməndinə bir yaxşı bax” misralarında ifadə olunmuşdur. Şagirdləri həmin misralarda ifadə olunmuş fikrə yönəldərkən aşağıdakı slayd üzərində tədqiqatı onların mühakiməsinə verirəm. Bu iş vərəqi tarix və coğrafiya fənləri üzrə inteqrasiyaya geniş imkan yaradır:

İş vərəqi 6

Sərhədimizin kəməndini qırmaq görək

Şagirdlər 1988-ci ildən bəri baş qaldırmış erməni separatizminin tarixi kökləri və Azərbaycanın zaman-zaman itirdiyi tarixi əraziləri haqqında yeni axtarışlara sövq olunurlar. Tədqiqat nəticəsində Rusiyanın, sonralar isə SSRİ-nin Azərbaycana qarşı işlətdiyi “erməni kartı”nın iç üzünü açmağa nail olurlar. Onlar Vətənimizin qəlpə-qəlpə qoparılan əraziləri haqqında məlumatlara yiyələnirlər.

Dərsin nəticə və ümumiləşdirmə hissəsindən əvvəl aşağıdakı diaqram şagirdlər tərəfindən təhlil olunur. Bu diaqramdakı rəqəmlər rəsmi statistika-dan götürülmüşdür.

İş vərəqi 7

Diaqramı şərh edin.

Dərsin nəticə və ümumiləşdirmə mərhələsində şagirdlər aşağıdakı iş vərəqi üzərində fikirlərini ifadə edirlər:

İş vərəqi 8

“Ayağa dur, Azərbaycan!”
M.Araz əsərdə milli yaddaşın oyanması üçün nəyi vacib sayır?

Şagirdlər düşməne qalib gəlməyin yolunun vuruşmaqda, qorxu hissini boğmaqda və birlikdə olduğu qənaətinə gəlirlər. Fikirlərini əsərdən götürülmüş misralara əsasən sübut edirlər.

Dərsin yekununda müvafiq ev tapşırığı və ya tədqiqat mövzuları da İKT nümayişi ilə çatdırılır: “Vətənimizin azadlığı və bütövlüyü bizim amalıımızdır” mövzusunda esse yazmaq, düşməni tapdağı altında olan rayonlarımızın işğal tarixini əks etdirən cədvəl iş masasının yanında asmaq.

Şagirdlər mövzu üzrə qiymətləndirmə rubriki və meyarlar cədvəli əsasında qiymətləndirilir. Qiymətləndirmə cədvəli də elektron şəkildə təqdim olunur.